

Arcát még mindig tisztán látom szemeim előtt. Kidolgozott, kissé érdes kezeinek szerető tapintását még mindig érzem, és kedves hangját még hallani vélem....

\*\*\*

Úgy éreztem, hogy teljesen egyedül vagyok a temetőben, körülöttem csak az elhunyt lelkek, felettem a viharral fenyegető fekete fellegek. A temetőirodában kapott információ utasításai egyszerűnek látszottak. Le volt írva, hogy melyik parcellában, hányadik sorban található meg az általam keresett sír, de a valóságban - miután letértem a széles bevezető útról - összenőtt bokrok, és száraz kórók állták el utamat, és iránytadó jelzést sehol nem találtam. A sűrű fák gallyai beletéptek hajamba, s a szűrő tövisek döfködték kezeim, lábaim. Tudtam, hogy a temető nagyon régi területén járok, az élők által elfelejtett sírhalmak között. Könnyeim folytak, testemben éreztem szívem lüktetését, s lelkem feszült kipattanó érzelmeimmel. Hosszu évek után, szinte egy életfolyam elteltével visszatértem hazámba. Látogatásom első útja idevezetett, a temetőbe, Rózához. Jöttem, hogy kérjek megbocsájtást, jöttem, hogy elmondjam Ő mennyire fontos volt nekem, hogy Ő mennyire szeretve volt, s jöttem, hogy megérintsem a földet, mely fedi tetemét.

\*\*\*

Róza a harmincas évek végén jött hozzánk, hogy segítsen Édesanyánknak velünk, gyermekekkel, mert akkor születtek a fiútestvéreim, akik ikrek voltak, és én alig két éves. Ezután Róza mindig velünk élt, és velünk törődött, érdeklődése a mi családi körünkön kívül nem volt. A háború borzalmi talán még jobban összeforrasztották ezt a kapcsolatot, és Róza fizetett segítőtől adoptált családtaggá vált. Életét nekünk ajándékozta, értünk élte, s ezt soha egy szóval fel nem róttá. Munkáját mindig jókedvvel végezte, és törődő szeretetének részesei voltunk nem csak mi, gyerekek, hanem fiatal szüleink is.

Róza egy Szolnok melletti kis faluban született a századforduló elején. Édesapja fiatalon meghalt, így édesanyja egyedül nevelte Őt, egyetlen gyermekét. Szegények voltak, földjük alig volt, házuk földpadlós, kisablakos vályogház, de a kertben megtermett az úgynevezett "háztáji", és disznót, meg baromfikat is neveltek sajátmaguk ellátására.

Róza fiatalon férjhezment egy falubeli fiúhoz, és nemsokára esküvőjük után elhatározták, hogy Budapesten fognak élni. A férj kapott állást mint segéd egy fűszerüzletben, és Róza piciny lakásukban háziasszonyoskodott, s hogy besegítsen a háztartási költségekbe, otthonából bedolgozott egy kötődének. Életük szép irányban haladt, egy pár év elteltével férje már üzletvezető helyettes volt a boltban, de a korosodo pár egyre elkeseredettebb lett, mert nagyon szerettek volna gyermeket, és Róza nem tudott teherbe esni.

Végig járták Budapest legjobb orvosait, remélvén, hogy valamelyik talán más véleményen lesz, de mindhiába, az egyértelmű diagnózis az volt, hogy Rozának soha nem lehet gyermeke, a fizikai problémát részletesen elmagyarázva nekik.

Ezt követően az történt, hogy a férj válást kért Rózától, aki minden ellenzék nélkül aláírta a különválasztó iratokat, mert mint feleség, bűnösnek érezte magát, hogy nem tudott férjének gyermeket adni. Minden ajánlott eltartást, egyezkedést visszautasítva elhagyta közös otthonukat, értékeit, és férjétől nem búcsúzva távozott.

Egyik kezében egy kis bőrönddel, másikban egy vizesresírt zsebkendővel járta Budapest utcáit addig, míg talált egy szobát, ahol sikerült neki kifizetni egy hónapi bért, és ahol átsírta a hónapot, lefogyott tíz kilót, és - ahogy nekünk később mesélte - a nagy bánattól csomókban hullott el a haja. Máig is, ha szomorú vagyok vagy valami bánt, mindjárt a hajam miatt aggódom.

Róza tudta, hogy állást kell keresen, ezért válaszolt a hirdetésünkre, mely dadát keresett három kisgyermek mellé. Így került hozzánk. Férjével többé kapcsolata nem volt. Lehet, hogy férje kereste Őt, lehet, hogy nem, de mivel ismét leánykori nevét használta, és címet nem hagyott maga után, nehéz volt Őt megtalálni.

Róza a szó átlagértelmében nem volt szépség, teste kövérkés volt, haját simán hátrafésülve a fején, konytba kötve hordta, s arcán barna foltokat hagytak a fiatalkori pattanások. De ez volt az arc, amit megszerettünk, amit gyermekkorunk, és fiatalságunk alatt annyira megszoktunk, hogy lakásunkat és életünket Róza nélkül elképzelni sem tudtuk. Szemei barna bársonyra emlékeztettek, s mosolyából mindig szeretet, és megértés sugárzott. Minden érdekelte, ami történt velünk. Mesélnünk kellett barátainkról, iskolánkról, tanítóinkról, de mindez érdeklődés életünk hátterében, csendben történt, mert bármennyire szeretett minket, soha nem próbálta szüleink szerepét átvenni. Szeretetet adott, de szeretetet nem kért érte.

A konyhánk mellett, a hátsó udvarra néző kis helyiség volt az Ő szobája. Itt élt mióta hozzánk jött, itt öregedett meg, és egy nap innen vitte a mentőautó a kórházba meghalni.

Gyermekkorom óta szerettem Róza szobájába besurranni, leülni ott, elnézni kincseit, a falon lógó töviskoszorús, keresztre feszített Jézus képet, a keskeny ágyán diszelgő magyarmintás, kivarrott párnákat, a hangosan ketyegő rómaiszámos óráját, az öreg nagykerekes varrógépet, melyet egy karácsonyra kapott szüleinktől ajándékba. Szerettem ott lenni, mikor Róza kinyitotta a kétajtós, sötétbarnára pácolt szekrényét, ahonnan bódító virágillat áradt ki, mert lepréselt szárított virágokat tartott a sorra rakott törölközői, ágyneműi, és fehérneműje között. Róza imádta a virágokat, a friss illatot, a tisztaságot. Főleg az orgonákat szerette nagyon. Azt szokta mondani, hogy az orgonánál nincs szebb, illatosabb virág a világon. Nem messze lakásunktól volt egy romos ház, ami bombát kapott a háborúban, és azóta is lakatlanul állt, de kertje tele volt orgonabokrokkal. Tavaszonként Róza többször kért minket, gyerekeket, hogy szakasszunk neki onnan virágot. Mi meg is tettük, aztán hoztuk haza, és Róza telerakta az egész lakást az orgonákkal, az Ő szobájában még a varrógépet is a csokrok diszítették.

Ahogy teltek az évek, Róza egyre kövérebb lett, s amikor sokat mozgott, fulladt, nehezen kapott levegőt. Minden évben egyszer elutazott két-három hétre szülőfalujába, hogy meglátogassa ott élő, idős, de jóegészségű édesanyját, de különben a lakásból alig járt ki. Néha elment a fodrászhoz haját vágatni, néha elment a körzeti orvoshoz, mert már a lábai is dagadtak, és légzése egyre rosszabb lett. Meg lett állapítva, hogy beteg a szívével. Kapott gyógyszereket,

értágítókat, s amikor kérdeztük hogylétéről, megnyugtatott minket, hogy jól érzi magát. De ha hívtuk, hogy jöjjön velünk sétálni, vagy hogy menjünk együtt moziba, nem volt különösebb kedve kijönni. Idősebb korában legtöbb szabad idejét kézimunkázással, meg kötéssel töltötte, s az elkészített pulloverek, sálak, jambosapkák, meg az asztalterítők és díszpárnák mind odakerültek a karácsonyfák alá évente, vagy a születés és névnap ajándékcsomagokba.

Tizennyolc éves voltam, amikor egy őszi reggelen Róza ismét készült, hogy meglátogassa édesanyját. A vonatja korán reggel indult a Keletiből. Indulás előtt - a hosszú évek szokása szerint - odajött egyenként mindannyiunkhoz, hogy elbúcsúzzon tőlünk. Félig aludtam még, mikor bejött szobámba, hogy elköszönjünk egymástól. Elmondta, hogy vigyázzak nagyon magamra, hogy vigyázzunk egymásra mi testvérek, hogy segítsek Anyunak, mert most sok munkája lesz itthon, hogy ügyeljünk Apu diétájára, hogy vigyem a tisztítóba a télikabátom, és ne lógassam a fejem amikor járok, hanem ügyeljek a testtartásomra. Éreztem magamon könnyeit, ahogy megcsókolt, de én szinte ki sem nyitottam szemeim, mert nagyon álmos voltam még, és mindezt hallottam minden egyes évben indulása előtt, beleértve a fejlődést is, ami egyik rossz szokásom volt.

Családunk nem csinált nagy ügyet Róza elutazásából soha, bár hiányzott mindig, de a két hét mindig gyorsan eltelt, és Róza már jött is vissza, tele csókokkal, ölelésekkel, meg házikolbásszal, szalonnával, és ismét sok sírással, de azt mondta, hogy azok már örömkönnyekek voltak.

- Csókollak Róza - köszöntem most neki, és máris fordultam az ágyon a fal felé, hogy tovább aludjak. Még hallottam, hogy Apu - aki az előszobában várta Rózát, hogy kivigye a vonatállomásra - beszólt szobámba, hogy Róza siessen, mert már indulniuk kell. A következő pillanatban fenn ültem az ágyban, készen arra, hogy Róza után szaladjak, hogy visszahívjam, kérjem, hogy ne menjen el, mert egyszerre az az érzésem támadt, hogyha most elmegy, akkor elveszítjük Őt mindörökre. Szemeim lelkembe zárták tavolodó, fekete kabátos, fekete kendős alakját, de szólni nem szóltam, próbáltam elvetni magamtól ezt az értelmetlen gondolatot, és kinevetni képzelődéseimet.

Honnan tudhattam volna, hogy nemsokára forradalom fog kitörni Magyarországon, és százezrek hagyják majd el szülőföldünket, vagy halnak hősi halált érte. Mi is, mint sok más család, menekülünk, és keressük az új hazát, Rozát felejtve, és elhagyva mindörökre.

Az ágyam felett lógó falinaptár 1956 október 22-ot, hétfőt mutatott. Rózát soha többé nem láttam.

\*\*\*

Alig volt olyan nap az életemben, hogy ne emlékeztem volna rá, hogy ne jutott volna eszembe valami szép emlék róla. 1961-ben halt meg, szívelégtelenségben. Utolsó éveit ott élte le, a kis szobájában, mint albérlő a régi otthonunk új lakói mellett. Édesanyja már korábban, hirtelen meghalt, így Róza teljesen egyedül maradt. Próbáltunk segíteni, leveleztünk, akartuk magunk után hozatni Kanadába, de már túl késő volt, utazni többé a betegsége miatt nem tudott. Haláláig szeretett minket, kérésünkre egyszer küldött fényképet is. Alig ismertünk rá. Nem volt

## A temető orgonái

Written by Mary Sandor

---

többé kövér, teste előre görbült, egykor mosolygós arca komornak látszott, és haja alig volt már. És akkor tudtam hogy a nagy bánattól csomókban hullott el.

S most itt vagyok ismét, magyar földön, a Rákoskeresztúri temetőben. Kezemben az útmutató papír, lelkemben a sok felszínre törő emlék. Hirtelen egy tisztáson találok magam. A feléledő szélben megnyílnak a felhők, és verőfényes nap süt le rám. A tisztáson egy időbarnított, oldalára dőlt, korhadt fakereszt áll, de a keresztfába vésett nevet mindig felismerem. A tisztás szélén - díszőrséget állva félkörben a sír mögött - virágbaborult orgonabokrok hajlongnak, kecsesen táncoltatva fürtös virágjaikat a lenge tavaszi szélben, ünneplik a természet örökkévalóságát, köszöntik az életet, és mindig de mindig keresik a napot, a jót, az örömet. Illatukkal cirógatnak, hívnak közelebb, s szellők szárnyán küldött szirmaikkal arcom csókolgatják.

Megtaláltam Őt.